

บทที่ 1

ความหมาย ความสำคัญ และความเป็นมาของอาชีวอนามัย

แนวคิด

1. งานอาชีวอนามัยเป็นงานที่มีความสำคัญต่อสุขภาพ และความปลอดภัยของผู้ประกอบอาชีพทุกคน และทุกอาชีพ
2. ผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพอาจมีสุขภาพเสื่อมโทรมได้จากสภาพแวดล้อมในการทำงาน และลักษณะความหนักเบาของงาน

ความหมาย อาชีวอนามัย

อาชีวอนามัย เป็นคำที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Occupational Health” คำว่าอาชีวอนามัย เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า อาชีวะ หรืออาชีพ กับคำว่า อนามัย หรือสุขภาพ

อาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีวิต หรือการทำมาหากิน

อนามัย หมายถึง ความไม่มีโรคหรือความสบายกาย ซึ่งเป็นสภาวะความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อยู่ในสังคมได้ด้วยดี โดยปกติจากความพิการใด ๆ

อาชีวอนามัย หมายถึง การส่งเสริมและการดำรงรักษาสุขภาพรวมทั้งการควบคุมและป้องกันโรค ตลอดจนอุบัติเหตุ จากการดำเนินงาน ของผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพ การอาชีวอนามัย จึงเป็นการดูแลสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้ประกอบอาชีพการงาน เช่น อาชีพด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เหมืองแร่ ป่าไม้ ประมง และอาชีพก่อสร้าง หรืออาชีพอื่นโดยย่อได้รับการดูแล ในด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยทั้งสิ้น

ผู้ประกอบอาชีพการงานต่าง ๆ อาจจะมีสุขภาพเสื่อมโทรมลงได้เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน และลักษณะความหนักเบาของงานที่ทำ หากทำงานตรากตรำ ทำงานมากเกินไป หรือทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมหรือมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพจะทำให้เจ็บป่วย เป็นโรคเนื่องมาจากการทำงาน หรือประสบอุบัติเหตุจากการทำงานได้

งานอาชีวอนามัย เป็นการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพมีสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization : ILO)

โดยร่วมกันกำหนดขอบข่ายของงานอาชีพอนามัยได้ดังนี้

1. งานอาชีพอนามัย เป็นงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและการดำรงรักษาสุขภาพร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีความเป็นอยู่ในสังคมที่ดีของผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพ

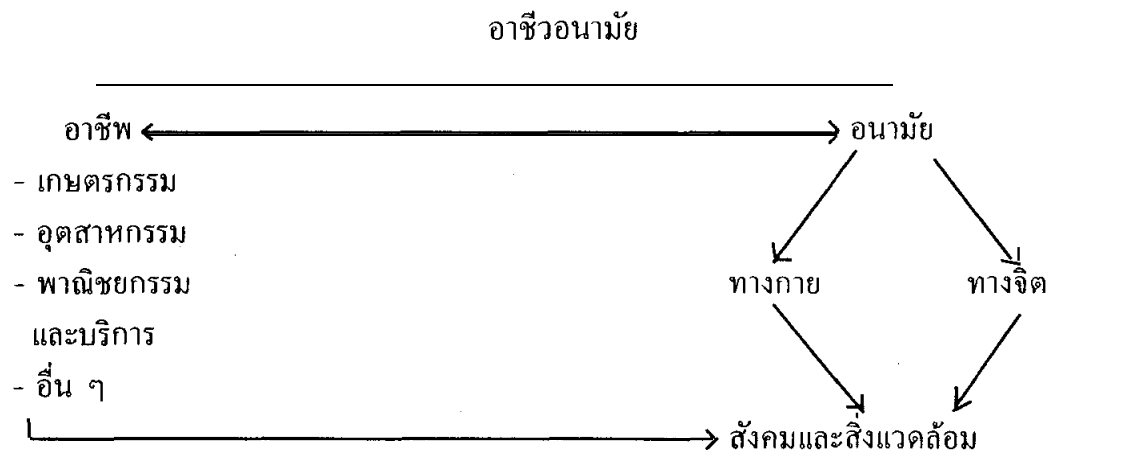
2. งานอาชีพอนามัย ได้แก่ การป้องกันสุขภาพอนามัยและโรคอันเกิดจากการทำงานของผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพ

3. งานอาชีพอนามัย ได้แก่ การดำเนินงานปกป้องคุ้มครองผู้ประกอบอาชีพไม่ให้งานต้องเสี่ยงต่ออันตรายและโรคร้ายไข้เจ็บ

4. งานอาชีพอนามัย เป็นการจัดให้ผู้ประกอบอาชีพได้ทำงานให้เหมาะสมกับความสามารถของร่างกายและจิตใจ

5. งานอาชีพอนามัย เป็นการปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ประกอบอาชีพและเป็นการปรับปรุงคนให้เหมาะสมกับงานที่ทำ

ทั้งนี้งานอาชีพอนามัย เป็นงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และธำรงไว้ซึ่งสุขภาพอนามัยที่ดีที่สุดทั้งร่างกาย จิตใจและสังคมของผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพ และรวมทั้งการควบคุมป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บ อันอาจจะเกิดจากอันตรายที่เป็นพิษเป็นภัยในการทำงาน เช่น ยาฆ่าแมลง ฝุ่นละออง เหมม่า ควัน ก๊าซพิษ แสง เสียงและความสั่นสะเทือน และความร้อน ตลอดจนเครื่องจักร เครื่องมือและเครื่องใช้ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกอบอาชีพทั้งหมดมีสุขภาพอนามัยดี ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บและอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงาน มีเสถียรภาพและพอใจในการทำงานและปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นผลให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและให้เศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศชาติดีขึ้นได้ในที่สุด

แผนภูมิที่ 1 อาชีพอนามัย

ความสำคัญของอาชีพอนามัย

การประกอบอาชีพเป็นกิจกรรมสำคัญยิ่งของการดำเนินชีวิตโดยการกระทำในสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองและครอบครัวมีรายได้ มีเศรษฐกิจที่ดีและเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีคนผู้ซึ่งประกอบอาชีพจึงเป็นทรัพยากรสำคัญในการทำงาน และเป็นปัจจัยของการผลิตที่ก่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ แต่ในปัจจุบันผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นจำนวนมากมีสุขภาพเสื่อมโทรมจนเกิดโรคจากการประกอบอาชีพ (Occupation diseases) หรือโรคที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงานให้ได้นอกจากนี้ยังประสบอันตราย บาดเจ็บจากการทำงาน จากสถิติสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปี 2536 มีผู้ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างทำงาน 4,911,787 คน ประสบอันตรายจากการทำงาน 156,548 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.2 ของลูกจ้างทั้งหมด ในจำนวนนี้ลูกจ้างประสบอันตรายและเจ็บป่วยด้วยโรคอันเกิดจากการทำงานจนถึงแก่ความตายสูงถึง 980 คน ทูพพลภาพ 10 คน และสูญเสียอวัยวะบางส่วน 5,436 คน ซึ่งกองทุนเงินทดแทนต้องจ่ายเงินให้แก่ลูกจ้างที่ประสบอันตรายจากการทำงานเป็นเงิน 263.74 ล้านบาท จำนวนผู้ประสบอันตรายจากการทำงานดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงข้อมูลสถิติของสถานประกอบการ ที่มีคนจำนวน 20 คนขึ้นไป ซึ่งอยู่ในข่ายกองทุนเงินทดแทนเท่านั้นส่วนสถิติผู้ประสบอันตรายจากการประกอบอาชีพในสถานประกอบการที่มีคนงานต่ำกว่า 20 คน และผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในข่ายของการคุ้มครองแรงงาน เช่น อาชีพการเพาะปลูก ประมง ป่าไม้ เลี้ยงสัตว์ และการจ้างงานที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรทางเศรษฐกิจ รวมทั้ง ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ อีกด้วยที่ไม่ได้รายงานสถิติการประสบอันตรายและเจ็บป่วยด้วยโรคจากการทำงาน ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่าผู้ประสบอันตรายจากการประกอบอาชีพยังมีอีกจำนวนมาก

เนื่องจากแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต การสูญเสียประชากรวัยทำงานที่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถและฝีมือในการทำงานเป็นการสูญเสียกำลังงานและเศรษฐกิจไปอย่างน่าเสียดาย ผลเสียนี้ยังบั่นทอนกิจการผลิต เช่น ทำให้การผลิตหยุดชะงัก ผลผลิตลดลง เครื่องมือและวัตถุดิบเสียหาย และต้องสูญเสียเวลาและค่ารักษาพยาบาลคนงานเสียหายหรือหมดกำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้อันตรายจากการประกอบอาชีพยังก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้นด้วย เช่น หัวหน้าครอบครัวประสบอันตรายจากการทำงานถึงแก่ความตาย ทูพพลภาพ หรือป่วยเป็นโรคอันเนื่องจากการทำงาน ภรรยา หรือบุตร หรือผู้ที่อยู่ในความปกครองย่อมได้รับความกระทบกระเทือนขนาดผู้นำที่จะเลี้ยงดูอุปการะอีกต่อไป

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการประกอบอาชีพของประชาชน จึงกำหนดแผนพิจารณาคุณภาพคนและแรงงาน โดยเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 ตลอดมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเน้นให้ผู้ประกอบอาชีพได้พัฒนาความรู้

ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพโดย

1. ยกระดับทักษะฝีมือและความรู้พื้นฐานให้แก่แรงงานในสถานประกอบการโดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกต่อกลุ่มแรงงานอายุ 25-45 ปี
2. ลดอัตราการประสบนันตรายจากการทำงานให้อยู่ในระดับที่ไม่เกินมาตรฐานสากล
3. สร้างโอกาสและเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพเกษตรในรูปแบบของเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสานและวนเกษตร

ปัจจุบันหน่วยงานเอกชนได้เห็นความสำคัญของความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการประกอบอาชีพของประชาชนเช่นเดียวกันจึงได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน (ประเทศไทย) เมื่อ 20 พฤษภาคม 2530 เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ด้านความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน โดยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาล องค์กรและเอกชน และเพื่อส่งเสริมด้านสวัสดิการแก่ผู้ใช้แรงงาน

ความเป็นมาของงานอาชีวอนามัยในต่างประเทศ

ในสมัยโบราณ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นงานเกษตรกรรมภายในครอบครัวและภายในท้องถิ่นของตน โดยใช้แรงงานคนและสัตว์ในการผลิต ซึ่งโรคและอันตรายจากการประกอบอาชีพไม่มีมากนัก ส่วนใหญ่ประสบภัยจากธรรมชาติ ต่อมาเมื่อมีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การประกอบอาชีพต่าง ๆ จึงนำเทคโนโลยีต่าง ๆ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องจักรมาใช้ในการงานอาชีพ และมีการเร่งรัดการผลิตให้มากและทันความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่พัฒนางานอาชีวอนามัยให้เจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก โดยในช่วงปี พ.ศ. 2003 ประชากรของประเทศส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและหัตถกรรมต่าง ๆ เช่น งานไม้ งานโลหะและการเย็บปักเสื้อผ้า ซึ่งเป็นงานที่ใช้แรงงานและเวลาทำงานจำนวนมากเพื่อเร่งผลผลิตให้ทันแก่ความต้องการ ต่อมาได้มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18 คนงานอพยพจากไร่เข้ามาสู่โรงงานอุตสาหกรรม ทำงานวันละ 12 ถึง 14 ชั่วโมง เครื่องจักรไม่มีเครื่องป้องกันอันตราย (Machine guard) ทำให้คนงานจำนวนมากได้รับอันตรายมากขึ้นและเสียชีวิตจากการทำงาน ในปี พ.ศ. 2346 รัฐบาลอังกฤษ จัดให้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐไปตรวจโรงงานอุตสาหกรรม และโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากใช้เครื่องจักรไอน้ำ ในปี พ.ศ. 2376 จึงได้ออกกฎหมายป้องกันการระเบิดหม้อไอน้ำ (Boiler Explosion Act) ต่อมาในปี พ.ศ. 2387 รัฐบาลอังกฤษประกาศใช้กฎหมายโรงงาน (Great Factory Act) ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงงานแต่คนงานยังได้รับอันตรายและบาดเจ็บจากการทำงานจนมีข้อพิพาทร้องเรียนไปยังศาลอยู่เสมอ ในที่สุดรัฐบาลอังกฤษได้ใช้กฎหมายเงินทดแทน (Compensation Act) ในปี พ.ศ. 2440

หลังจากที่อังกฤษได้ประกาศใช้กฎหมายความปลอดภัยในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหลายฉบับด้วยกัน ในปี พ.ศ. 2513 ตั้งคณะกรรมการ โรเบนส์ (Robens Committee) ทำหน้าที่ทบทวนกฎหมายและข้อกำหนดความปลอดภัยในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และรายงานผลการทบทวนกฎหมายอาชีวอนามัยให้รัฐบาลทราบ จากผลการรายงานการทบทวนกฎหมายของคณะกรรมการโรบินส์ทำให้รัฐบาลอังกฤษได้ออกกฎหมายสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน (The Health and safety at Work act) และต่อมาในปี พ.ศ. 2521 ได้ออกบทเฉพาะกาลเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้แทนเพื่อดูแลความปลอดภัยในที่ทำงาน (Workplace Safety Representative) ผู้แทนดังกล่าวมีหน้าที่สืบสวนหาอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในที่ทำงาน และประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตรวจสอบความปลอดภัยฝ่ายรัฐบาลอีกด้วย นอกจากนี้ประเทศอังกฤษยังมีสมาคมสถาบันและสภาความปลอดภัยในการทำงานอีกหลายแห่ง ดังนี้

1. ราชสมาคมเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ (The Royal Society for the Prevention of Accidents-RSPA)
2. ราชสมาคมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (The Royal Society for the Promotion of Health)
3. สถาบันอาชีวอนามัย (The Institute of Occupational Health)
4. สภาความปลอดภัยแห่งสหราชอาณาจักรอังกฤษ (British Safety Council)
5. คณะกรรมการสมาคมแพทย์อาชีวอนามัยแห่งสหราชอาณาจักรอังกฤษ (The British Medical Association Occupational Health Committee)

สหรัฐอเมริกา จัดดำเนินงานอาชีวอนามัยแพร่หลายมากกว่า 120 ปี ในปี พ.ศ. 2410 มลรัฐเมสซาชูเซต มีสถาบันตรวจโรงงาน (Institute factory inspection) และอีก 2 ปีต่อมามลรัฐเมสซาชูเซต ตั้งสำนักงานสถิติแรงงานและสถิติสาเหตุ ชนิดอุบัติเหตุและผ่านกฎหมายบังคับให้มีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายแก่เครื่องจักรเมื่อปี พ.ศ. 2420

ในปี พ.ศ. 2428 รัฐอลาบามาผ่านกฎหมายทดแทนคนงาน (Employers' liability Law) และอีก 2 ปีต่อมามลรัฐเมสซาชูเซตได้ผ่านกฎหมายทดแทนคนงานเช่นเดียวกัน

ปี พ.ศ. 2454 มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ เป็นรัฐแรกที่ผ่านกฎหมายเงินทุนทดแทน และในปีเดียวกันนี้ มลรัฐแคลิฟอร์เนียผ่านกฎหมายบังคับให้รายงานโรคจากการประกอบอาชีพ นอกจากนี้จัดตั้งสมาคมวิศวกรความปลอดภัย (The American Society of Safety Engineers) ปี พ.ศ. 2455 จัดการประชุมครั้งแรกเกี่ยวกับความร่วมมือในความปลอดภัย (First Co-operative Safety Congress) และผลจากการประชุมให้จัดตั้งสภาความปลอดภัยในอุตสาหกรรม (National Council for Industrial Safety) ต่อมาสภานี้มีงานภารกิจมากจึงได้เปลี่ยนเป็นสภาความปลอดภัยแห่งชาติ (Nation Safety Council) เมื่อปี พ.ศ. 2456 สภาความปลอดภัยแห่งชาติ ได้รับการสนับสนุน และมีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นสมาชิกจำนวนมากและมีการประชุมทุก ๆ ปี

ในสหรัฐอเมริกาจัดตั้งสถาบันมาตรฐานแห่งชาติขึ้น (The American National Standard Institute) โดยเริ่มจากคณะกรรมการมาตรฐานวิศวกรรม อเมริกาเมื่อปี พ.ศ. 2461 และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมมาตรฐานอเมริกา (American Standard Association) และในปี พ.ศ. 2512 เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันมาตรฐานแห่งชาติ ซึ่งมีคณะกรรมการบริหารงานความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพ (Occupational Safety and Health Administration-OSHA) นอกจากนี้ สมาคมความปลอดภัยในอุตสาหกรรมได้รวมตัวกันเป็นสมาคมป้องกันอุบัติเหตุในอุตสาหกรรม (The Industrial Accident Prevention Association - IAPA) โดยมีคนงานจากการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ป่าไม้ อุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา อุตสาหกรรมหิน เคมีอุตสาหกรรม โรงงานผลิตอาหาร โรงงานผลิตยาง โรงงานทอผ้าและโรงพิมพ์เข้าเป็นสมาชิกได้ทำการศึกษาสาเหตุของอุบัติเหตุ และเสนอแนะวิธีป้องกัน จัดให้มีหลักสูตรการฝึกอบรม และมีศูนย์กลางฝึกอบรมที่เมืองทอโรนโท (Toronto) ในแคนาดา นอกจากนี้ สมาคมป้องกันอุบัติเหตุในอุตสาหกรรม เสนอผลการแก้ปัญหา สุขวิทยาในอุตสาหกรรม เช่น เสียงดัง ฝุ่นละออง การระบายอากาศ และการควบคุมรังสี เป็นต้น

การพัฒนาความปลอดภัยและอนามัยในการประกอบอาชีพในสหรัฐอเมริกามีดังนี้

1. การติดตั้งเครื่องป้องกันอันตรายแก่เครื่องจักร (Machine guarding of Safety Devices) ในปี พ.ศ. 2443-2473 ซึ่งยัง (Young) ได้ตั้งประเด็นสำคัญในการลดอุบัติเหตุในการทำงานอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพคือต้องบังคับให้มีเครื่องป้องกันอันตรายแก่เครื่องจักร

2. กลุ่มสวัสดิศึกษาและส่งเสริมความปลอดภัย (Group Safety Education and Promotion) ในช่วงปี พ.ศ. 2473-2483 ได้เห็นว่าคนเป็นปัจจัยสำคัญในความปลอดภัยแม้ว่าจะมีเครื่องป้องกันอันตรายจากเครื่องจักร อุบัติเหตุจากการทำงานก็ยังมีอีกมาก โครงการสร้างสวัสดิศึกษาโดยจัดให้คนงานมีความรู้ โดยจัดหลักสูตรอบรมจะช่วยให้คนงานทำงานได้อย่างปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

3. การฝึกอบรมความปลอดภัยในส่วนบุคคล (individualized Safety Training) ในช่วงปี พ.ศ. 2483-2493 การฝึกอบรมหัวหน้างานและผู้บริหารและจัดให้มีการนิเทศงานความปลอดภัยจากหัวหน้างานโดยจัดเป็นสายงาน การนิเทศงานความปลอดภัยจะทำให้คนงานตระหนักถึงความปลอดภัยในการทำงานมากขึ้น

4. ความรับผิดชอบความปลอดภัยของผู้จัดการ (Safety Responsibility of Managers) เริ่มในช่วงปี พ.ศ. 2493-ปัจจุบัน การฝึกอบรมความปลอดภัยในแต่ละบุคคลและการวิเคราะห์งานความปลอดภัย ซึ่งเป็นการดำเนินงานโครงการความปลอดภัยโดยการนำความปลอดภัยไปใช้ในการผลิตให้มีคุณภาพ ลดต้นทุนการผลิต

... (Safety, Engineering) ในระหว่างปี พ.ศ. 2500-...

ถึงปี 2531 ได้มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และกลายเป็นขบวนการผสมผสานกันมากขึ้น ทำให้การป้องกันอุบัติเหตุและอุบัติภัยจากการทำงานเป็นระบบวิศวกรรมความปลอดภัย (System Safety Engineer) และระบบการวิเคราะห์ความปลอดภัย (System Safety Analysis) เป็นวิศวกรรมความปลอดภัยในการผลิต (Product Safety Engineering) และเกิดแนวคิดการควบคุมความสูญเสียรวม (Total Loss Control) เป็นต้น

ความเป็นมาของงานชีวอนามัยในประเทศไทย

การประกอบอาชีพของคนไทยส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหลังจากมีการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมทำให้จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดเล็กเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากคนงานได้อพยพเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งอาจจะมีคนงานจำนวนมากที่เป็นผู้ที่ขาดความรู้ความสามารถในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จึงทำให้ได้รับอันตราย บาดเจ็บ และเสียชีวิต ดังนั้นความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการทำงานจึงอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ และการตรวจตราดูแลงานอาชีวอนามัย จึงกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ

ปี พ.ศ. 2484 ประกาศใช้พระราชบัญญัติสาธารณสุข เป็นกฎหมายควบคุมอาคารสถานที่และการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ และทำให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญ

ปี พ.ศ. 2499 ประกาศใช้พระราชบัญญัติแรงงาน เป็นกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้ควบคุมครองสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยแก่ผู้ประกอบอาชีพ

ปี พ.ศ. 2501 คณะปฏิวัติ โดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศใช้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 19 เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดความปลอดภัยในการทำงาน

ปี พ.ศ. 2507 คนงานในโรงงานอุตสาหกรรมถ่านไฟฉายแห่งหนึ่ง ได้รับอันตรายจากสารพิษอย่างรุนแรงมากถึง 41 ราย

ปี พ.ศ. 2509 สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติได้เสนอโครงการ อาชีวอนามัย ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 2

ปี พ.ศ. 2510 กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรมได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติแร่เพื่อให้ควบคุมความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยในการประกอบอาชีพเหมืองแร่หรือแต่งแร่

ปี พ.ศ. 2511 เนื่องจากการพัฒนางานอาชีวอนามัยจะต้องอาศัยความร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ อีกมาก รัฐบาลจึงมีมติให้ตั้งคณะกรรมการอาชีวอนามัยแห่งชาติ

ต่อมา ปี พ.ศ. 2512 กระทรวงอุตสาหกรรมได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงงานเพื่อใช้ควบคุมความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม และในปีเดียวกันนี้ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอนามัยและความปลอดภัย

ในปี พ.ศ. 2515 คณะปฏิวัติใช้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 เรื่องการคุ้มครองแรงงาน เพื่อเป็นการใช้แรงงานให้เหมาะสม และจัดมีกองทุนเงินทดแทนลูกจ้างและในปีเดียวกันนี้ กระทรวงสาธารณสุขตั้งกองอาชีวอนามัย

ต่อมาปี พ.ศ. 2517 กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย จัดตั้งฝ่ายความปลอดภัย และต่อมาได้ยกฐานะเป็นกองมาตรฐานแรงงาน ทำหน้าที่คุ้มครอง และส่งเสริมแรงงานให้ปลอดภัย และมีสุขภาพอนามัยดี

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา กระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดสวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้ประกอบอาชีพ ซึ่งปัจจุบันกระทรวงมหาดไทย ได้มีการประกาศใช้กฎหมายความปลอดภัยในการทำงาน 12 ฉบับ

ในปี พ.ศ. 2524 คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหศาสตร์อุตสาหกรรมและความปลอดภัย

ในปี พ.ศ. 2525 ได้ตั้งคณะกรรมการป้องกันอุบัติเหตุแห่งชาติ และมีคณะกรรมการป้องกันอุบัติเหตุในการประกอบอาชีพ

ปี พ.ศ. 2526 กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย ได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ จัดตั้งสถาบันความปลอดภัยในการทำงานขึ้น และในปี พ.ศ. 2528 ประกาศให้มีเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยประจำสถานประกอบการที่มีคนงานหนึ่งร้อยคนขึ้นไป นอกจากนี้กรมแรงงานยังจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงาน ที่ตำบลบางพูน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ในปี พ.ศ. 2528 เช่นเดียวกัน

ปี พ.ศ. 2533 มีประกาศใช้กฎหมายประกันสังคม (พ.ร.บ. ประกันสังคม 2533) เพื่อจัดสวัสดิการสังคม และสร้างหลักความมั่นคง ในการดำรงชีวิตของประชาชนโดยให้ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง และปัญหาของสังคมโดยกฎหมายประกันสังคมนี้กำหนดให้มีกองทุนเพื่อคุ้มครองการเจ็บป่วย หรืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นแก่ลูกจ้างนอกเวลาทำงาน และสิทธิประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 12

ปี พ.ศ. 2535 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยยกเลิกพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 และพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2484 ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันและเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแล และป้องกัน

ปี พ.ศ. 2536 มีการจัดตั้งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมขึ้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2536 โดยประกอบไปด้วยส่วนราชการดังนี้คือ สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี สำนักปลัดกระทรวง กรมการจัดหางาน กรมประชาสัมพันธ์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และสำนักประกันสังคม

ปี พ.ศ. 2537 มีการประกาศใช้ พ.ร.บ. เงินทดแทน พ.ศ. 2537 เพื่อให้กฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน และกองทุนเงินทดแทนสมบูรณ์ และแยกจากกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน

นอกจากนี้ยังมีสถาบัน ศูนย์ และสมาคมที่มีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของผู้ประกอบอาชีพ อาทิเช่น

1. สถาบันความปลอดภัยในการทำงาน กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย
2. ศูนย์พิษวิทยา สิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. สมาคมเวชศาสตร์ อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
4. สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน (ประเทศไทย)
5. สมาคมป้องกันอุบัติเหตุแห่งชาติ

สรุป

อาชีวอนามัย เป็นการส่งเสริมและดำรงรักษาสุขภาพรวมทั้งการควบคุมและป้องกันโรคตลอดจนอุบัติเหตุจากการทำงานของผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพ ดังนั้นจึงนับได้ว่างานอาชีวอนามัยเป็นงานที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งต่อตัวคนงานเอง และนายจ้าง และต่อรัฐบาล ทั้งนี้เพราะถ้าคนงานมีสุขภาพดีก็ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานของสถานประกอบการเป็นไปอย่างราบรื่น ส่งผลให้มีผลผลิตสูง มีรายได้สูงผลกำไรก็มากตามมา ประเทศก็พัฒนาก้าวหน้าไกลเพราะเศรษฐกิจภายในประเทศดี เนื่องจากมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ จากเหตุผลดังกล่าว ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงสนใจงานอาชีวอนามัยนี้ องค์การระหว่างประเทศก็ให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน เช่น องค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) เป็นต้น สำหรับประเทศไทยก็ได้มีพัฒนาการทางด้านงานอาชีวอนามัยมาโดยตลอด เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2484 ที่มีประกาศใช้พระราชบัญญัติสาธารณสุขเป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันได้มีการยกฐานะกรมแรงงานเป็นกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อสุขภาพและความปลอดภัยของแรงงาน

กิจกรรมเสริม

1. อ่านเพิ่มเติมจากสถานการณ์แรงงานไทยของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
2. สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับสถิติของกองทุนเงินทดแทนได้ที่สำนักงานแรงงาน

จังหวัด

หนังสืออ้างอิง

- ชัยยุทธ ชวลิตนริชกุล และคณะ. รวมกฎหมายความปลอดภัยในการทำงาน และสิ่งแวดลอม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมความปลอดภัย และอนามัยในการทำงาน (ประเทศไทย). 2537.
- พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. ราชกิจจานุเบกษา 109 (5 เมษายน 2535) : 27-52.
- พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535. ราชกิจจานุเบกษา 62 (9 เมษายน 2535) : 1-24.
- พัชรา กาญจนารัตน์. อาชีวอนามัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). (อัดสำเนา).
- แรงงาน, กรม. สถานการณ์แรงงานไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมแรงงาน ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2534).
- ศิริ เกวลินสฤกษ์ดี. แนวทางการบริหารและการดำเนินการประกันสังคมในประเทศไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ สืบค้าความปลอดภัยในการทำงานแห่งชาติ ครั้งที่ 4, 2533.